

Rapport over læringsdelen

For projektet "From Central Space to Urban Place"

Friskolen Glasværket besøger Munkebo Havn for at komme med deres egne bud på formidlingen af vikingetidens sejlads. Foto: Rebekka Delfs

VELUX FONDEN

ODENSE BYS MUSEER
ODENSE CITY MUSEUMS

NORDJYLLANDS HISTORISKE
MUSEUM

ØSTFYN^S
MUSEER

Indholdsfortegnelse

Baggrund.....	3
Projektbeskrivelse	3
Deltagere.....	4
Samarbejde med Lærerruddannelsen i Odense.....	4
Læringsdelen udviklet i forbindelse med formidlingsevent 1: Fjenden kommer! Lad Bålene blusse!	5
Materiale til eventen	5
Redidaktisering.....	6
Læringsdelen udviklet i forbindelse med formidlingsevent 2: Skibene ved Noret	7
Materiale til eventen	7
Redidaktisering.....	8
Læringsdelen udviklet i forbindelse med formidlingsevent 3: Aalborg	8
Materiale til eventen	8
Læringsdelen udviklet i forbindelse med formidlingsevent 4: Viking Horror Walk.....	9
Værktøjskasseforløb: Ringborgsspillet	10
Værktøjskasseforløb: Fibler	11
Formidling af materialet	12
Online formidling	12
Vidensdeling	13
Bilag:	13

Baggrund

Det overordnede forskningsprojekt "From Central Space to Urban Place" vil med Odense og Aalborg som cases give et nyt bud på den tidligste urbaniseringsproces i Sydsandinavien. Midlet er at undersøge udviklingen fra jernalderens centrale *områder (spaces)*, defineret som koncentrationer af lokaliteter præget af velstand samt funktioner som handel, håndværk, kult og forsvar, til middelalderens *byer (places)*, hvor magtstrukturerne er samlet på ét sted. Den kronologiske ramme er ca. 400-1100 e.Kr.

Som del af projektets konkrete udbytte vil der blive afviklet fire store formidlingsarrangementer, hvor projektets forskningsresultater og -metoder præsenteres for offentligheden på en ny og inddragende måde. Derudover udvikles en "værktøjskasse" med læringsforløb, der tager udgangspunkt i formidlingseventene og forskningsprojektets resultater.

Den formidling- og læringsmæssige ideologi bag projektet er udtrykt i følgende hensigtserklæringer, som fremgår af projektansøgningen:

- Formidling og læring kobles direkte til de arkæologiske landskaber, lokaliteter og effekter og skal anvendes i det åbne land såvel som i byen. Det teoretiske perspektiv på forskningsdelen, begrebet *space & place*, sættes således i umiddelbar forbindelse til formidlingsdelen. Flere af formidlingsdelene skal endvidere anvendes som afprøvning af dele af projektets forskningsselementer.
- Projektet vil behandle udfordringen i at formidle arkæologiske landskaber og lokaliteter *on location* i fuld skala efter overstået udgravning, dvs. på et tidspunkt, hvor der ikke længere er synlige spor af arkæologiske levn på stedet.
- Formidling og læring skal foregå i et brugerinddragende perspektiv, der via anknytning til kunst giver en i dansk sammenhæng ny måde at illustrere arkæologien på. Kunsten rummer i forhold til andre formidlingsgreb større mulighed for at sætte fantasien i spil og skabe fælles oplevelser.
- Formidlingen skal have en tilknyttet undervisningsdimension målrettet skolernes mellemtrin med undertemaet kunst og arkæologi. Undervisningen vil behandle kunst som udtryksform og kommunikator i forhistorien, ligesom den vil inddrage eleverne i selve arbejdet med at lave kunstværkerne.

Projektbeskrivelse

I den oprindelige projektbeskrivelse var formidlings- og læringsdelen formuleret således:

Der udvikles et fælles læringsmateriale til skoler, der tager udgangspunkt i projektets forskningsresultater. I første omgang inddrages skoler i nærheden af de tre museer, men på sigt vil materialerne kunne bruges på alle skoler.

Formidlings- og læringsdelens konkrete output

Værktøjskasse for undervisningsforløb i arkæologiske lokaliteter:

- 4 teoretiske og praktiske tværfaglige undervisningsforløb i historie og billedkunst for folkeskolens 5. klasse vedr. arkæologi og kunst der kobles til projektets fire formidlingsarrangementer. De fire forløb efterbearbejdes efter arrangementerne til generelle forløb med forskellige greb på 1:1 formidling af "usynlige" arkæologiske lokaliteter.
- 3-4 undervisningsforløb, der tager udgangspunkt i de forskningsresultater, der kommer undervejs i projektet. Forløbene målrettes som udgangspunkt 5. klasser i historie og billedkunst, men enkelte af forskningsområderne kan kræve inddragelse af andre af folkeskolens fag.

Værktøjskassen af forløb samles på hjemmesiden www.spacetoplace.dk, hvor skolerne vil kunne finde alle materialer.

Vidensdeling af projektets læringsdel for museumsverdenen via artikler i f.eks. tidsskriftet "Danske Museer" samt foredrag på f.eks. Organisationen Danske Museers internationale formidlingsseminar.

En session på et af de internationale seminarer, som tilrettelægges til projektets forskningsdel, tilegnes formidling og læring.

Formidling af materialet til skolerne, eksempelvis gennem en artikel i Folkeskolebladet og ved at forløbene tilgængeliggøres på de nationale platforme for undervisningsforløb.

Der er undervejs i projektet foretaget enkelte justeringer. Det drejer sig primært omkring formidlingen af undervisningsforløbene, da vi erfarede undervejs i projektet, at det var bedre at formidle forløbene til skolerne gennem nogle mere kendte kanaler, som skolerne anvender i forvejen. Der redegøres nærmere for justeringerne i rapporten.

Deltagere

Interne deltagere

- Mads Runge, forskningscenterleder, arkæolog projektleder, Odense Bys Museer
- Mette Stauersbøl Mogensen, Overinspektør og ansvarlig for projektets læringsdel, Odense Bys Museer
- Line Borre Lundø, museumsinspektør og arkæolog, Odense Bys Museer: Nonnebakken, Fibler og Ringborgsspillet
- Nicolai Knudsen, museumsinspektør og cand. mag, Østfyns Museer: Skibene ved Noret og Fjenden kommer! Lad bålene blusse!
- Michael Brødsgaard Andersen, formidler, Odense Bys Museer: Fjenden kommer! Lad bålene blusse!
- Frederikke Schødts, børn- og unge koordinator (vikariat): Fjenden kommer! Lad bålene blusse!
- Lene Feveile, museumsinspektør og arkæolog, Østfyns Museer: Skibene ved Noret og Fjenden kommer! Lad bålene blusse!
- Thea Højvang Rasmussen, museumsinspektør, Nordjyllands historiske museum: Den tidlige by
- Torben Trier Christiansen, arkæolog, Nordjyllands historiske museum: Fjenden kommer! Lad bålene blusse!
- Mogens Bo Henriksen, museumsinspektør og arkæolog, Odense Bys Museer: Fibler
- Bjørn Koch Klausen, grafiker, Odense Bys Museer: Opsætning af materialer mv.

Eksterne deltagere

- Knud Erik Christensen, Lektor, cand.pæd. i billedkunst, Læreruddannelsen i Odense: Fibler, Nonnebakken, Ringborgsspillet
- Lotte Holk Hansen, Lektor og Cand. Mag. i pædagogik, Læreruddannelsen i Odense: Nonnebakken og Ringborgsspillet
- Lærerstuderende fra Læreruddannelsen i Odense
- Nicolaj Brosolat Bering Schaumann, Aalborg Kommunes Skoletjeneste: Den tidlige by
- Regitze Schødts, hjemmesideudvikler
- Rebecca Delfs, lærer, Friskolen Glasværket: Skibene ved Noret
- Maiken Knudsen, lærer, Risingskolen: Skibene ved Noret
- Dennis Hornhave, lærer, Sanderumskolen: Ringborgsspillet

Samarbejde med Læreruddannelsen i Odense

I efteråret 2018 indgik projektet i et samarbejde med Læreruddannelsen ved University College Lillebælt omkring udvikling af læringsmaterialer til projektet. Formålet med samarbejdet var at få de lærerstuderens ideer, didaktiske og faglige erfaringer med i projektets læringsmaterialer.

Samarbejdet er forløbet således:

Efteråret 2018

Hold 1: Billedkunsthold forslag til undervisningsforløb omkring fibler

Hold 2: Valgfagsmodul: Undervisningsforløb om Nonnebakken, herunder en redidaktisering af Fjenden kommer! Lad bålene blusse!

Efterår 2019:

Hold 3: Valgfagsmodul: Undervisningsforløb om Nonnebakken og Odenses opståen, herunder redidaktisering af Skibene på Noret.

Samarbejdet med læreruddannelsen har været en stor gevinst for projektet. De mange lærerstuderende, der har arbejdet med de forskellige dele af læringsdelen, har bidraget med spændende ideer og inputs til, hvordan vi har kunnet skabe de bedst mulige læringsforløb til værktøjskassen og eventene. Samtidigt har deres mange forskellige fagligheder givet mulighed for at se på projektet på nye måder og givet erfaringer til, hvordan vi bedst muligt kan formidle projektet.

Læringsdelen udviklet i forbindelse med formidlingsevent 1: Fjenden kommer! Lad Bålene blusse!

Materiale til eventen

Fjenden kommer! Lad bålene blusse!" var et eksperimentelt forsøg på at genskabe og afprøve vikingetidens kommunikationsform over store afstande. Det var samtidig en mulighed for det moderne menneske til at reflektere over fortidens kommunikationsmuligheder i en tid uden mobiler, internet og sociale medier. Arrangementet fandt sted på Nordfyn og i Nordjylland d. 8. november 2017 kl. 17.

Til skolerne blev der udarbejdet undervisningsmateriale til et undervisningsforløb rettet mod elever i 4-6. klasse, som den primære målgruppe for formidlingsprojektet. Dette undervisningsforløb fik titlen "Fjenden kommer! Lad bålene blusse!" og var inddelt i tre faser: før, under og efter selve bavnætændingsarrangementet. Der blev udarbejdet materiale, som var henvendt til henholdsvis læreren og eleverne. En nærmere uddybning af undervisningsmaterialets karakter og tilknytningen til folkeskolens læringsmål kan se i projektbeskrivelsen for Velux-projektet. Undervisningsmaterialet blev gjort tilgængeligt til download.

I tillæg til undervisningsmaterialet blev der givet et tilbud om, at en museumsinspektør kom ud til klasserne og fortalte om selve projektet. Hver klasse fik tildelt en bavn i deres nærområde. De skulle gerne kunne cykle ud til højen, da transporten ikke skulle være et afskrækkende element for interessen i forløbet.

Det blev gjort klart for eleverne, at dette ikke kun var museets projekt, men også i høj grad deres eget. Det var eleverne, der skulle stå for den endelige udførelse af bavnætændingen samt at gøre observationer under forløbet og ikke museets egne folk. Det var deres tanker og observationer, der ville blive brugt og ikke kun fagfolks. Dette havde en stor positiv indflydelse på elevernes holdning til og engagement i projektet. De følte, at opgaven gav meningen. De kunne se, at det landskab de bor i, har en historie, og at deres del i projektet var med til at belyse og formidle dette landskab.

I Nordjylland havde man oprindeligt besluttet at satse på inddragelse af skoleklasser, og man kontaktede derfor skolelederne i området, som udtrykte interesse for deltagelse i projektet. Uheldigvis blev informationen om projektet videregivet til de pågældende lærere på et for sent tidspunkt, hvorfor det ikke blev muligt for skolerne at deltage. Derfor nåede man i Nordjylland i stedet frem til en løsning, hvor det var lokale foreninger, som blev involveret i afviklingen af projektet på de enkelte lokaliteter.

De deltagende foreninger var:

- FDF-klasse fra FDF i Øster Hassing
- To 5. Klasser fra Tofthøjskolen, Sejlflod
- Medlemmer fra vikingegruppen i Sebbersund
- Spejdere fra Det Danske Spejderkorps i Nørresundby
- Medlemmer fra Vikingegruppen Ihwar
- Samt en masse fremmødte fra lokalområderne omkring bavnlokaliteterne

Arrangementet fandt sted d. 8. november 2017 kl. 17. Dato og tidspunkt var valgt ud fra, at det skulle være efter mørkets frembrud, men ikke så sent på aftenen, at det gav udfordringer at få skoleelever til at deltage. Derfor måtte arrangementet placeret så sent på efteråret.

En klasse ved baunen på nordfyn.

På de fynske lokationer mødte skoleeleverne op på lokationen kl. 17, hvor de i samarbejde med en af museets ansatte byggede bålet og foretog forskellige observationer undervejs i et opgavehæfte, de havde fået med fra museet. I ventetiden frem mod bål-tændingstidspunktet var der forskellige aktiviteter ved posterne med eksempelvis små oplæg om stederne, vikingelege og lignende. Da det aftalte tidspunkt for at første bavn tændes nærmede sig begyndte elever på alle lokationer at holde øje og sørge for, at tage notater i opgavehæftet med undersøgelser af, om og hvornår de kunne se de nærmeste bål, hvor lang tid, det tog at få gang i bålet, og hvordan vind og vejr påvirkede sigtbarhed og bål. Se opgavehæftet i bilag 5. Opgavehæfterne skulle lærerne efterfølgende sende tilbage til Østfyns Museum, som derved fik alle elevernes samlede observationer.

Der blev også til lærerne givet en omtrentlig tidsplan over forløbet. Se tidsplanen i bilag 7.

På to af posterne var der museumsinspektører og ved lyskanonen på Munkebo Bakke var der en ansat fra museet. Deres opgave var at holde øje med forløbet og tage sig af pressen.

I Nordjylland blev der på grund af den manglende opbakning fra skolerne i tillæg til de få deltagende skoleklasser, spejdergrupper og lokale foreninger satset intenst på formidling til fremmødte fra lokalområdet. På nær på lokaliteten Nørholm sydvest, der lå omtrent 1 km fra farbar vej, blev der således ved alle bålene i Nordjylland udstationeret museumsværter, som berettede om bavn- og forsvarssystemer i vikingetiden og som i fællesskab med de forskellige deltagende stod for bål-tændingen.

Redidaktisering

Materialet fra eventet blev efterfølgende præsenteret for de lærerstuderende, der skulle arbejde med Nonnebakken i efteråret 2018, som en øvelse forud for deres arbejde ringborgen. De lærerstuderende skulle komme med bud på, hvordan materialet kunne redidaktiseres, så det var muligt at bruge på skolerne uden det store event.

De lærerstuderende kom med fire forskellige bud på, hvordan dele af materialet kunne genanvendes. Forslagene var blandt andet at lave en mini udgave af eventet på skolernes udeområder, besøge en baunehøj i området, lade eleverne kommunikere med lygter på skolerne og arbejde med begreber fra vikingetiden, der peger på, hvordan vikingerne har kommunikeret. De lærerstuderendes bud blev fremlagt for medarbejdere fra Odense Bys Museers, der fik mulighed for at stille spørgsmål til de studerendes overvejelser i forhold til indhold og fagmål.

Efterfølgende blev materialet fra eventet i kombination med de lærerstuderendes bud redidaktiseret til et nyt forløb, som ikke er afhængigt af et event for at kunne afvikles på skolerne. Det færdige materiale, "Kommunikation i vikingetiden: Fjenden kommer! Lad bålene blusse" består af to dele. Dels et baggrunds- og kildemateriale og dels en katalog med

ideer til undervisningsaktiviteter. I undervisningsmaterialets første del tager materialet udgangspunkt i, hvordan forskningsprojektet "Space to Place" har lokaliseret baune og hvilken viden, vi opnåede ved det store formidlingsevent. I undervisningsmaterialets anden del er der fem forskellige undervisningsaktiviteter, der giver eleverne mulighed for blandt andet at undersøge deres eget nærområde for baune, lave et mini-eksperiment med baune og perspektivere baunene til vikingetidens kommunikation overfor deres egen.

Materialet ligger tilgængeligt her <https://odensebymuseer.dk/undervisning/kommunikation-i-vikingetiden-fjenden-kommer-lad-baalene-blusse/>

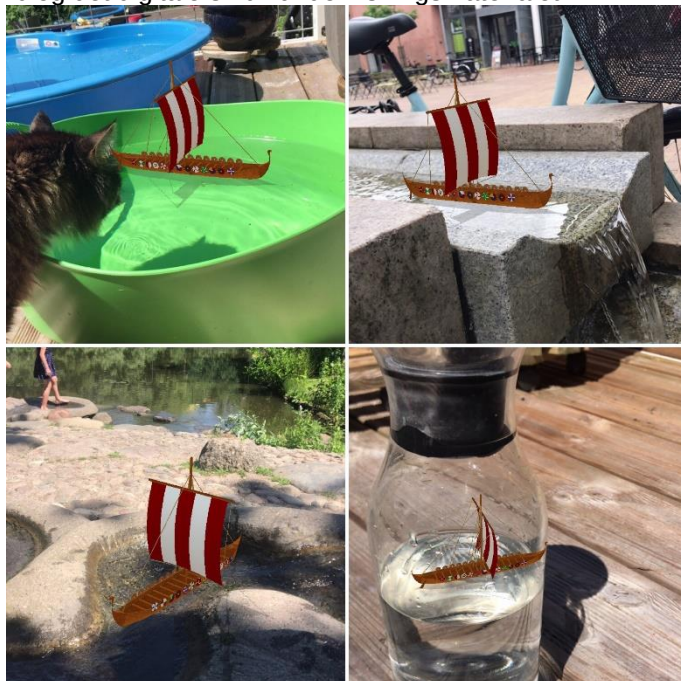
Læringsdelen udviklet i forbindelse med formidlingsevent 2: Skibene ved Noret

Materiale til eventen

Til "Skibene på noret" blev der i samarbejde med to folkeskolelærere udviklet et undervisningsmateriale for 3.-6. klasser, hvor eleverne arbejdede dels med den lokale historie omkring vikingetiden og vikingeskibe og dels med spørgelseskibet.

Materialet blev udviklet med udgangspunkt i skitsen for undervisningsmaterialet, således at der var en del af materialet, der kunne bruges hjemme på skolen og det samtidigt var muligt at booke et besøg fra museet, en anden del foregik som et besøg ved installationen i Munkebo og den sidste del, var en efter bearbejdning, hvor eleverne arbejdede med deres egne fortolkninger af vikingeskibe og kunst på skolen. Den sidste del med udstillingen, valgte vi at lave som et valgfrit element, da mange af opgaverne kom til at arbejde med de digitale Ladbyiskibe, der var sværere at udstille uden for klasselokalet.

Til materialet blev optaget en film af skibet, således det var muligt at arbejde med skibet indenfor almindelig skoletid. Filmen kunne bruges af læreren selv, men blev også anvendt ved besøget fra museerne på skolen, hvor eleverne fik en introduktion til vikingetiden og projektet af en af museernes formidlere. Til undervisningsaktiviteterne i Munkebo havde vi opstillet en stensætning med størrelse og form som Ladbyiskibet samt opsat en plexiglasplade med Ladbyiskibet, der kunne fungere som skib på vandet, når det var for lyst til vandinstallationen. Begge installationer knyttede sig til elevernes arbejde med det rigtige Ladbyiskib og det digitale skib i undervisningsmaterialet.

Forskellige måder eleverne kan arbejde med det digitale vikingeskib. Foto: Rebekka Delfs

Det er kun muligt at tælle de elever, der har deltaget i projektet gennem skolebesøget. Det drejer sig om 11 forskellige klasser og 210 elever. Vores formidlere har dog mødt skoleklasser fra Munkebo Skole i forbindelse med, at de har været tilstede ved Munkebo Havn. Her har vi ikke været på undervisningsbesøg, og derfor er de ikke optalt. Der må derfor have været flere klasser, der har anvendt skibet i undervisningen, end de optalte.

Link til undervisningsvideo: <https://www.youtube.com/watch?v=OTA5eJU6rDI>.

Redidaktisering

Undervisningsmaterialet til eventen blev, som materialet til Fjenden kommer, også brugt som en øvelse i de lærerstuderendes arbejde med Space to Place i efteråret 2019. Her tog de to lærere, der havde udviklet materialet til eventen, ud på læreruddannelsen og fortalte om deres overvejelser med materialet og de lærerstuderende havde mulighed for, at stille spørgsmål til de didaktiske overvejelser, som de to lærere havde gjort sig. Efterfølgende kom de lærerstuderende med bud på, hvordan materialet kunne redidaktiseres til et nyt materiale, der ikke var afhængig af eventen.

En gruppe lærerstuderende fra UCL fremlægger et forslag om, at eleverne skal få en rumfornemmelse af Ladbyskibet ved at bygge et skib i klassen af bordene.

Undervisningsmaterialet blev herefter genarbejdet og genskrevet så øvelserne ikke længere var afhængige af det faktiske event. Da materialet til eventen havde en del elementer, der var uafhængige af oplevelsen om aftenen, var der flere elementer af materialet der kunne genbruges i det redidaktiserede undervisningsmateriale.

Materialet består som de andre materialer af en indledende vidensdel, hvor forskningsprojektets resultater kobles til den generelle viden om vikingeskibe, Kertinge Nor og erfaringerne fra eventen, som lærerne og eleverne kan bruge undervejs til i undervisningsaktiviteterne. Dernæst kommer seks forskellige undervisningsaktiviteter, der i materialet er delt op som seks faser, der udgør et samlet forløb om vikingeskibene. Forløbets formål er at synliggøre arkæologien i landskabet gennem kunsten, og er et tværfagligt forløb målrettet 4. - 6. klasse i fagene historie, billedkunst og dansk. I forløbet skal eleverne være medskabere af historien ved at arbejde med vikingeskibene både i klassen og i landskabet.

Materialet er tilgængeligt her <https://odensebymuseer.dk/undervisning/jernalder-og-vikingetid/>.

Læringsdelen udviklet i forbindelse med formidlingsevent 3: Aalborg

Materiale til eventen

Formidlingsevent 3 bestod af tre kuber, der blev opstillet i Aalborg bymidte. De tre kuber bestod af to sider med to plancher på hver kube. Den ene af disse, kaldet 'Tekstplanchen' med de grundlæggende tekstoplysninger blev anbragt på kubens "forside" ud mod den forbigående trafik. Den bestod af en central del med figurer og et kort, som omgaves af en to-spaltet tekst på den ene side og en engelsk version af denne på den modsatte.

Den anden planche, kaldet 'Kortplanchen' anbragtes på en tilstødende side. Kortplanchen bestod grundlæggende af et stort luftfoto, visende kubernes placering. Dette omgaves af en lang række genstandsfund, hvis fundsteder også markeredes på luftfotoet. Alle figurtekster bragtes i både dansk og engelsk version.

På den anden tilstødende side anbragtes en lille planche med en tekst (kun dansk) om kubens kunstværk. Alle plancher blev trykt ved Nordcolor, Gasværksvej 30K, 9000 Aalborg.

På toppen af hver kube fremstillede kunstneren Vivi Linnemann en skulptur. Værkerne blev udført i farvet plexiglas på et jernskelet.

På baggrund af farverne på kubernes tilhørende kunstværk kan der tales om en 'Gul kube', 'Blå kube' og 'Rød kube'. Den blå kube blev stillet til rådighed for en skoleklasse i samarbejde med Aalborg Kommunes Skoletjeneste.

Aalborg Kommunes Skoletjeneste ved Nicolaj Schaumann blev inddraget i projektet og helt konkret stillet den 'Blå kubes' indre til rådighed til formidlingen for skoleklasser. I sit daglige lærerarbejde på Mou Skole blev der sammen med den stedlige 7. klasse lavet et undervisningsforløb med bl.a. fremstilling af en væv i fuld skala med tilhørende væevægte (fig. 16).

Den blå kube med skoleelevernes projekt. Foto: Thea Højvang Rasmussen

Arbejdet med projektet, herunder læringsmål, fagformål, uddrag af logbøger og generelle erfaringer, der er opnået i forløbet, findes uploadet som inspirationsforløb på læringsplatformen 'MinUddannelse'. Materialet kan anvendes i tilknytning til forløbene omkring sen oldtid og start middelalder, som findes på læreringsportalerne Clio og Gyldendal. Desuden er de fremstillede produkter i projektet udstillet på Mou Skole, hvorfra de kan lånes efter aftale. Foruden skoleprojektet på Mou Skole blev kuberne besøgt af skoletjenesten med andre skoleklasser. Det anslås, at de her blev besøgt af 150-200 børn.

Læringsdelen udviklet i forbindelse med formidlingsevent 4: Viking Horror Walk

Formidlingsevent 4 blev udviklet som et arrangement for voksne. Derfor valgte vi i stedet at arbejde med, hvordan vi kunne skabe en byvandring for skoler, der tog udgangspunkt i nogle af de samme steder som Viking Horror Walk, men med særlige aktiviteter målrettet eleverne.

De lærerstuderende i Odense havde både i efteråret 2018 og 2019 arbejdet med Nonnebakken som case til et værktøjskasseforløb. Der havde i de studerendes forslag været en lang række forslag til forskellige aktiviteter, der kunne laves i forbindelse med byvandring.

Der er derfor blevet udviklet en guidet byvandring i Odense for elever i fra 0. til 4. klasse. Byvandringen starter ved bymuseet Møntergården, hvor eleverne iklædes vikingekapper, inden de drager ud i OdinsVi sammen med museets formidler. Undervejs i forløbet stopper vi ved de vikingelokaliteter, vi kender fra de arkæologiske udgravninger i Odense, og arbejder med vikingetiden gennem forskellige aktiviteter. Eleverne skal blandt andet handle på vikingetidens handelsplads, undersøge arkæologiske fund og øve kampteknik ved vikingeringborgens volde. Vi slutter af ved overgangen til middelalderen og mordet på Knud den Hellige.

I forbindelse med at covid19 lukkede landet ned i foråret 2020, blev det muligt at søge midler i en af Odense Kommunes sommerferiepuljer. Det blev derfor muligt at finansiere de ekstra udgifter der kom til kapper, bygning af vikingeskib og materialer, som kom i forbindelse med at læringsforløbet blev ændret til en aktiv byvandring for eleverne. I sommerferien 2020 blev forløbet derudover tilbudt som en gratis aktivitet for børnefamilier hver tirsdag og torsdag, dog i en lidt forenklet udgave i forhold til undervisningsforløbet. I alt 229 personer deltog i byvandringen hen over sommeren.

Billede brugt ved markedsføringen af familiebyvandringen i sommeren 2020.

Forløbet ligger nu online, så det er muligt at booke en vandring i forbindelse med undervisningen i vikingetid. Det er muligt at booke her: <https://odensebymuseer.dk/undervisning/vikingerne-odense/>

Værktøjskasseforløb: Ringborgsspillet

Allerede inden, at det endelige formidlingsevent blev bestemt, fik et hold af lærerstuderende fra Læreruddannelsen i Odense, Nonnebakken som case i efteråret 2018.

De lærerstuderendes modul opgave var formuleret som: "Udtænk ideer til og udform en prototype til et konkret læremiddel (undervisningsforløb + tilhørende konkrete materialer), der kan "genrejse" Nonnebakken, ud fra OBMs formulerede ønsker og behov." De lærerstuderende fik som en del af modulet en introduktion til forskningsprojektet og projektets læringsstrategi samt en rundvisning på Nonnebakken og i vikingetidens Odense, hvor de fik baggrundsviden, som de kunne bruge i udviklingen af deres materialer.

De lærerstuderende præsenterede som afslutningen af deres modul fem forskellige forslag til undervisningsforløb omkring Nonnebakken og ringborgene. Heraf var der flere grupper forskellige forslag til byvandring og aktiviteter –

og en enkelt gruppe foreslog at lave et klassespil om ringborgene. Ideen var meget gennemarbejdet og var testet på flere klasser med stor succes. Derfor valgte vi at arbejde videre med ideen indledningsvis med de tre lærerstuderende og så herefter færdiggjort at Odense Bys Museer.

Spillet adskilte sig ved at fokusere på selve forudsætningen for de danske ringborge. Det var ikke Nonnebakken i sig selv som var spændende – men dens sammenhæng med Trelleborg, Fyrkat, Aggersborg og Borgring. Det faktum, at Nonnebakken var del af et samlet net, der blev spundet ud over Harald Blåtands rige. Der blev udvalgt tre elementer ved vikingetidens samfund, som vi ønskede at eleverne skulle lære for at kunne forstå hvilken magt ringborgene var udtryk for:

1. At byggeriet af disse ringborge krævede en stærk kongemagt. For at forstå dette skulle eleverne arbejde med mennesker, roller og hierarki i vikingetiden.
2. At byggeriet af disse ringborge krævede enorme mængder af råstoffer og ressourcer i form af mennesker, mad og byggematerialer. For at forstå dette skulle eleverne arbejde med handel, håndværk og værdi i vikingetiden.
3. At eleverne fik et indgående kendskab til alle de fem ringborge og opnåede et indblik i hvorfor ringborgene blev opført.

Igennem en kombination af rollespil, strategiske overvejelser, konkurrencer og samarbejde skal eleverne redde riget fra landets fjender. Eleverne skal anvende deres viden om vikingetidens samfund, reflektere over fortidens forhold og leve sig ind i vikingetiden for at klare sig igennem spillet.

Ringborgsspillet blev undervejs testet på en lang række skoleklasser med stor succes og herefter blev spillet produceret i en endelig udgave. For at kunne sikre at spillet kan komme ud og blive brugt på skolerne er der indgået aftale med Center for undervisningsmidlers afdelinger rundt i Danmark, så der kommer classesæt ind i deres udlånsamlinger og det dermed er muligt at låne spillet hjem på skolerne.

Ringborgsspillet blev undervejs præsenteret for Astrid Møller Danielsen pædagogisk konsulent for kulturfagene på Center for Undervisningsmidler Odense. Der har formidlet spillet til de andre centre for undervisningsmidler i Danmark og dermed kommer spillet til at indgå i udlånsamlingen i hele Danmark. Materialet kan lånes via <https://hval.dk/mitcfu/> og også ses på <https://odensebymuseer.dk/undervisning/ringborgene-spillet-om-magten/>.

Værktøjskasseforløb: Fibler

I projektets forskningsdel udgør fibler (vikingernes dragtsmykker) en stor kildegruppe til at bestemme forskellige pladser alder, rigdom og håndværk. Derfor blev fiblen som kildegruppe udvalgt som et af de områder, som projektets læringsdel skulle formidle videre gennem undervisningsforløb.

Fibelforløbet blev samtidigt det første undervisningsforløb, som de lærerstuderende fra UCL var med til at udvikle. Lærerstuderende på billedkunst skulle i deres Modulopgave 2 arbejde med:

- A. Inddrage og formidle arkæologiske fund (Fibler), i billedkunst, via plane, rumlige og digitale billeder
- B. Designe et undervisningsforløb om fibler til mellemtrinnet?
- C. Udarbejde et undervisningsforløb til forskningsprojektet Space to Place omkring fibler.

Forløbet bestod af faglige oplæg fra projektdeltagere og forskere i Space to Place-projektet, hvor der var fokus på, fiblen som kilde i projektet og som kunstgenstand, samt hvordan der kan arbejdes med undervisning i museal kontekst.

De studerende arbejdede herefter med de tre forskellige delprojekter, og testede undervejs deres ideer og oplæg på Stokkebæk skole. Endeligt præsenterede de studerende deres ideer for tre repræsentanter fra forskningsprojektet.

De studerendes arbejde blev samlet og testet igen på en skoleklasse, der besøgte museet. Herefter blev materialet samlet til en vejledning til, hvordan skoler kan arbejde med fibler i historie og billedkunst. Materialet ligger tilgængeligt på Odense Bys Museers hjemmeside <https://odensebymuseer.dk/undervisning/vikingernes-dragtsmykker-en-kilde-til-rigdom-og-tro/>. Derudover har CFU Odense indkøbt et classesæt af fibel-kopier, som er mulige at låne hjem på skolerne, sammen med en revideret udgave af undervisningsforløbet, der passer til de indkøbte fibler.

Materialet er testet på tre skoleklasser (ca. 75 elever), derudover deltog 20 lærerstuderende i modulet på UCL.

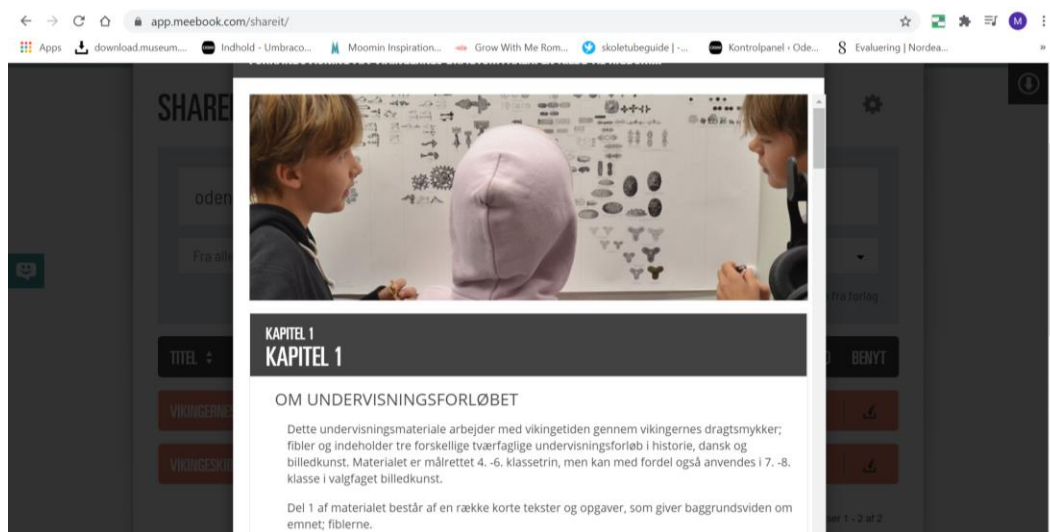
Billede fra de lærerstuderendes test af ideer på Stokkebæk Skolen. Fotograf: Knud Erik Christensen

Formidling af materialet

Online formidling

Vi oprettede indledningsvis hjemmesiden www.spacetoplace.dk med det formål at samle alt materiale for projektet et sted. Til at varetage driften af hjemmesiden blev valgt en ekstern person, der kunne kode hjemmesiden. Det viste sig dog at være svært at holde hjemmesiden opdateret og arbejde i den, når det ikke var en af projektets deltagere, der sad med kendskab til den.

Der er samtidigt sket rigtig meget i forhold til, hvordan lærere tilgår undervisningsmidler digitalt, således at de platforme, der i starten af projektetsperiode var aktuelle ikke længere i dag er det. Derfor har vi i projektet valgt at indgå samarbejde med MeeBook, der er en digital læringsplatform, som ca. 50% af landets kommuner har indkøbt til deres skole. MeeBook er et værktøj, som lærerne laver deres årsplanlægning i, og her ligger projektets værktøjskasseforløb til rådighed, så det er nemt at gå til og finde frem, hvis læreren vil arbejde med et af de temaer, der er i projektets forløb. Det er muligt at finde forløbene via <https://app.meebook.com/shareit/>. Det kræver en bruger for at se forløbet.

Center for undervisningsmidler i Odense har derudover været meget begejstrede for flere af undervisningsforløbene, det har betydet at de gerne vil være med til at dele materialerne ud på skolerne. Helt konkret er der indkøbt et classesæt af fibler til udlån sammen med fibelundervisningsmaterialet og derudover er der indkøbt 36 udgaver af Ringborgsspillet, som fordeles rundt på CFU-centre i hele Danmark.

Derudover er al materiale plus en samlet information omkring projektet og læringsdelen tilgængelig på Odense Bys Museers hjemmeside: museum.odense.dk under undervisning. Her er det muligt at vælge Space to Place om emne på hjemmesiden, så samtlige materialer og information kan hentes og ses samlet (<https://odensebymuseer.dk/undervisning/?age=all&m=all&type=all&theme=spacetoplace¤tPage=1>)

Vidensdeling

Der er foreløbigt udgivet en artikel:

- Mogensen, M.S.: Fibeforløb – et samarbejde omkring en anderledes måde at arbejde med arklæologiske genstande i undervisningen. *Historie og samfundsfag*, 2018. s. 23-25

Derudover er der tre artikler på vej, som forventes at blive udgivet i 2021.

Der er holdt følgende oplæg, hvor formidling og læring har været en del af oplæggets indhold:

- Lene Feveile: "*The dialogue between research and mediation of large scale Iron Age cultural landscape*" EAA 2018
- Nikolaj Knudsen: "*The dissemination of a modern city's non-visible heritage*" EAA, Budapest (afholdt online), aug. 2020
- Line Borre Lundø: "*Using art to make non-visible cultural sites visible*", EAA, Budapest (afholdt online), aug. 2020
- Mette Stauersbøl Mogensen og Mads Runge: "*AN ARCHAEOLOGICAL EXPERIMENT IN LARGE SCALE. THE MILITARY COMMUNICATION OF THE VIKING AGE REESTABLISHED*" EAA, Budapest (afholdt online), aug. 2020
- Mette Stauersbøl Mogensen og Mads Runge: "*SUSTAINABLE HERITAGE MANAGEMENT THROUGH LOCAL INVOLVEMENT: 'The enemy is coming - Light the beacons'*", Budapest (afholdt online), aug. 2020
- Nikolaj Knudsen og Mette Stauersbøl Mogensen: *Space to Place: Spøgelsesskibet ved Munkebo*, Formidlingsseminar, Organisationen Danske Museer, april 2019
- Line Borre Lundø: "*Viking Horror Walks – Da vikingerne hjemsøgte Odense...*", Organisationen Danske Museers Formidlingsseminar 2020
- Lene Feveile, Thomas Kjungberg og Torben Trier: "*Fjenden kommer – lad bålene blusse!*" Organisationen Danske Museers Kultur- og naturhistoriske orienteringsmøde, november 2018

Bilag:

Det er muligt at få tilsendt alle undervisningsmaterialer, der er udviklet i forbindelse med projektet ved at skrive til Mette Stauersbøl Mogensen, mshar@odense.dk.